

FABIO VOLO¹

Elveszett idő

Kovacsics Zsuzsanna fordítása

Olyan apának vagyok a fia, aki még csak meg sem született. Erre úgy jöttem rá, hogy figyelem az életét. Amennyire vissza tudok emlékezni, soha nem láttam örömet a szemében, csak néha valami elégedettségfélét, de boldogságot talán sohasem.

Ez mindig akadályozott abban, hogy teljességgel élvezni tudjam az életet. Hogyan is élhetné egy fiú a maga életét, ha az apja nem éli a sajátját. Van, akinek sikerül, de bele lehet fáradni. Ott zakatol benned állandóan a büntudat.

Apám hetvenhét éves, sovány és erősen öszül. Erős, dolgos ember volt. Mostanra azonban kimerült, elfáradt és megöregedett. Kiábrándult az életből. Annyira kiábrándult, hogy amikor erről beszél, állandóan ismétli magát. Most, hogy ilyen lett, úgy érzem, meg kell védenem. Meg vagyok hatódva, sajnálom, szeretnék tenni érte valamit, szeretnék segíteni neki valahogy. Rosszul érzem magam, mert úgy tűnik, sose teszek eleget, sose vagyok elég jó.

Gyakran, különösen az utóbbi években, titokban figyelem. Figyelmesen nézem, aminek általában az a vége, hogy látszólag minden ok nélkül elérzékenyülök, és feltámad bennem az a belső feszültség, ami mindig is bennem élt, és ami odaköt hozzám.

Mindig nehéz volt a kapcsolatunk, és olyan szeretet van közöttünk, amit csak az ismerhet, akinek volt bátorsága a gyűlöletre is. Olyan igazi szeretet, amiért megszenvedtél, vért izzadtál, amit kerestél, amiért megküzdöttél.

Be kellett járnom a világot, hogy megtanuljam szeretni őt. És minél távolabba mentem tőle, annál közelebb kerültem hozzá. Merthogy a Föld gömbölyű.

Volt egy hosszú időszak, amikor nem beszéltünk egymással. Ha nem beszélsz az egyik szülőddel, akkor elgyengül a térded, és azon veszed észre magad, hogy le kell ülnöd egy pillanatra. Nem azért, mert szédülsz, hanem azért, mert fáj a gyomrod. Apámtól mindig fájt a hasam. Ezért csak akkor szerettem meg őt igazán, amikor már ki tudtam hányni magamból minden mérget, minden gyűlöletemet, minden fájdalommat, mert ezeket az érzéseket többnyire ő váltotta ki belőlem.

Amikor kicsi voltam, mindig játszani akartam vele, de a munkája mindig elszólította valahova. Kétféle esetre tudok visszaemlékezni: vagy mun-

¹ A népszerű olasz szerző 2009-ben megjelent *Il tempo che vorrei* című regényének részlete.

kába készülődik, vagy holtfáradt és pihen. És nekem mindig várnom kell, mert én csak azután jövök.

Apám mindig szökött előlem, és ez a mai napig így van. Először a munka vette el tőlem, most pedig szép lassan az idő veszi el, és mindkettő olyan ellenfél, amivel nem vehetem fel a versenyt. Ezért aztán ma ugyanazt a tehetetlenséget élem meg, mint amit gyerekkoromban éreztem.

Különösen az utóbbi években, minden találkozásunk alkalmával azt veszem észre, hogy mindig öregszik egy kicsit, és érzem, ahogy lassan, napról napra kisiklik a kezeim közül. Nem tehetek mást, mint hogy szoroson fogom az ujjai hegyét.

Harminchét éves vagyok, és ennek a meg nem született embernek a látásán az a mondás jut az eszembe, ami Marlon Brando szobájában volt kifüggesztve: „Ha nem tudsz élni, akkor nem is élsz”. Ma is azon töröm a fejem, hogyan segíthetnék neki. Még ha esendőnek, védtelennek, öregnek látszik is, és még ha erősebbnek is tűnök nála, tudom, hogy ez nem így van. Még mindig erősebb nálam. Mindig is az volt. Mert egyetlen szóval meg tud bántani. Sőt, még annyi se kell: elég egy ki nem mondott szó, elég, ha hallgat vagy szünetet tart. Elég, ha csak félrenéz. Lehet, hogy néha kikelek magamból, rázom magam órákig, esetleg gorombáskodok, de azonnal kifekszek, ha megjelenik egy aprócska grimasz a szája sarkában.

Felnőtt életemben a hasam fáj miatta, gyerekkoromban pedig a nyakam. Mert mindent úgy csináltam, hogy közben feléje fordultam, hogy elkapjam egy tekintetét, egy szavát, egy választát. Ő ilyenkor mindig kapkodva reagált: összeborzolta a hajamat, megcsipkedte az arcomat, sietve odatámasztotta a rajzot a kredencre, amit neki csináltam. Ennyi teltt tőle, nemcsak az én fájdalomról, az én szükségleteimről és az én vágyaimról nem vett tudomást, nem vett tudomást a sajátjairól sem. Nem volt hozzászokva ahhoz, hogy kifejezze és figyelembe vegye az érzelmeiket. Ezért mondom, hogy nem élt igazán. Elhajolt az élet elől.

Ezért volt talán, hogy balga mód én sem úgy tekintettem rá, mint akinek lehetnek vágyai, félelmei, álmái. Sőt, úgy nőtem fel, hogy eszembe se jutott, hogy ő is egy ember: egyszerűen csak az apám volt, mintha az egyik dolog kizárná a másikat. Csak amikor már felnöttem és egy pillanatra megfeledkeztem arról, hogy a fia vagyok, értettem meg, hogy milyen is ő igazából, akkor ismertem meg őt. Kiskoromban szerettem volna nagy lenni, hogy úgy beszélhessek vele, mint férfi a férfival, így esetleg találhattunk volna megoldást a problémáinkra, és egy másfajta utat járhattunk volna be együtt. Most pedig, hogy sok mindent megértettem vele kapcsolatban, úgy érzem, hogy elkéstem. Hogy kevés az időm.

Most, hogy figyelem, biztos vagyok benne, hogy olyan dolgokat tudok apámról, amiről neki magának fogalma sincs. Megtanultam meglátni és megérteni mindazt, ami benne rejlik, amit nem tud a felszínre hozni.

Évekig rosszul kértem, hogy szeressen. Olyasmit kerestem benne, ami nem volt meg benne. Nem láttam tisztán, nem értettem meg, és most egy kicsit szégyenkezem is emiatt. A sok áldozatban, lemondásban és rengeteg munkában nyilvánult meg a szeretete, és abban, hogy magára vállalt minden felelősséget. Ha jobban megnézzük, nem is volt választása, lehet, hogy öelötte mindenki így élt. Apám egy olyan generáció szülötte, amelyik világos és alapvető iránymutatásokat kapott az életre: házasodj meg, legyenek gyerekeid, és dolgozz a családjáért. Nem volt más érvelés, ami hivatkozási alapul szolgálhatott volna, csak előre leosztott szerepek voltak. És mintha nem is igazán akart volna megnősülni, családot alapítani. Olyan ember gyereke vagyok, akit azért szólított fegyverbe az élet, hogy a magánháborúját vívja meg: nem az országot, hanem a családját kellett megvédenie. Nem a győzelemről szólt ez a háború, hanem a számlák kifizetéséről, a túlélésről. A boldogulásról.

Szeretem az apámat. Teljes mivoltommal szeretem. Szeretem ezt az embert, aki gyerekkoromban sohasem tudta, hogy hány éves vagyok. Szeretem ezt az embert, aki még ma sem képes átölelni, aki még ma sem képes azt mondani nekem: „Szeretlek”.

Ebben egyformák vagyunk. Tőle tanultam. Én sem vagyok rá képes.

1

Mindig rossz a redőny

Szegény családba születtem. Ha néhány szóval kellene összefoglalnom, mit jelent számomra a szegénység, azt mondanám, olyan, mintha úgy ülnél egy terített asztalnál, hogy nincsenek hozzá kezeid.

Nem azt a szegénységet ismerem, amit gyakran látni a televízióban, hogy az emberek éhen halnak és semmijük sincsen. Azt a szegénységet ismerem, amikor van valamid, van mit enned, van tető a fejed felett, van televíziód, van autód. Azt a szegénységet, amikor úgy csinálhatsz, mintha nem is lennél szegény. Ez a szegénység tele van tárgyakkal, de ott tornyosul az összes határidő. Az ilyen szegénységben szerencsésnek és szerencsétlennek is érezheted magad egyszerre: van, akinek jobb, és van, akinek rosszabb, mint neked. De mindig ott lapul a háttérben a szégyen, a bűn, és az örökös frusztráció. Na meg az aggodalom, az örökös bizonytalanság és az elfojtott indulat, amiért mindig lehajtott fejjel kell járnod. Nem vagy olyan szegény, hogy ne lenne ruhád, de a ruha, amit hordasz, lemezteleníti a lelked és felfedi a titkaidat. Elég egy stoppolás a ruhádon, és rögtön meglátszik, hogy ki vagy. Az aggodalom betölti a gondolataidat és nem hagy helyet semmi másnak, legkevésbé a szép dolgoknak, mert a szépség nem praktikus, nem hasznos. Olyan luxus, ami nem jár neked. Lehet, hogy normálisnak látszó életet élsz, valójában azonban egy különös törvény uralja sorsodat, a nélkülözés törvénye. És lassan megtanulsz hazudni. Ez a szegénység a hazugság-

ra épül. Néha nagyok, máskor kisebbek ezek a hazugságok. Megtanulod, hogy ha kikapcsolják otthon a telefont, akkor azt kell mondani, hogy elromlott, vagy hogy azért nem tudsz elmenni valahová vacsorázni, mert nem érsz rá, esetleg kölcsönadtad az autódát, pedig az az igazság, hogy nem fizetted be a biztosítást vagy nincs pénzed megtankolni.

Kitanulod a hazugság művészetét, és azt, hogyan boldogulj az életben: megtanulod, hogy kell megjavítani, toldozni-foltozni, megragasztani, megszögelni a dolgokat. Olyan ez a szegénység, hogy ha elromlik a redőny, úgy húzod fel, hogy betesz a gurtni alá egy darab papírt, ami ha véletlenül kicsúszik onnan, leszalad az egész, lezuhan, mint a guillotine. Hogy hiányzik a csempe a fürdőszobában, hogy van egy lyuk a mosdókagyló alatt és kilát-
szanak a csövek, hogy megjelenik egy hangya a kredenc sarkában. Hogy a kezeden marad a fiók, amikor kinyitod. Hogy csak úgy tudod becsukni a szekrényajtót, ha megemeled. Hogy lóg a konnektor, és kiesik a falból, amikor kihúzod a dugót, és úgy teszed vissza, hogy az a két kis vaslemez belülről meg tudja tartani. Hogy feljön a kárpit az illesztésnél. Hogy megdagad a konyhában a nedvességfolt a plafonon, olyan lesz, mint a kelt tészta, szétfeszíti a festéket, és alig tudod visszatartani magad, hogy felmássz a létrára és kipukkaszd. Hogy szétesik a szék, és már csak vigyázva lehet ráülni.

Olyan szegénység ez, amiben a dolgokat a ragasztó és a szigetelőszalag tartja össze, amiben egy fióknyi szerszámra van szükség ahhoz, hogy megjavítsd azt a valóságot, ami úgyis szét fog esni a darabjaira. Minden ideiglenes, minden átmeneti, minden múlékony és jobb időkre vár. De ezek a toldozott-foltozott tárgyak kitartanak aztán egy egész életen át. Semmi sem tartósabb, mint ami átmeneti.

Amikor először hallottam apámtól azt mondani, hogy „vesztes vagyok”, fogalmam sem volt, mit jelent. Túl kicsi voltam. Akkor mondta, amikor egyszer emberek jöttek be a bárba, hogy elvigyenek onnan dolgokat. Akkor még egy szót megtanultam, azt, hogy „foglalás”. Attól kezdve, ha ismeretlenek jöttek be a bárba vagy otthonra, és elvittek ezt-azt, már nem is kérdezősködtem. Nem tudtam az okát, de megértettem. Gyerek voltam és ráéreztem a dolgokra. Nem tudtam, hogy miért volt, de rájöttem, hogy azok miatt az emberek miatt kellett az anyai nagyapám nevére íratni az apám kocsját. Azt mondták, hogy „ráíratuk”, és nekem halvány fogalmam sem volt róla, hogy ez mit jelent. Semmit se tudtam, de mindent értettem.

Úgy nőttek fel, hogy azt láttam, az apám beleszakad a munkába, hogy megoldja a problémákat. Volt egy bárja, és mindig ott dolgozott, akkor is, ha nem volt jól. Még vasárnap is ott töltötte a nap nagy részét, amikor be volt zárva, azt pakolgatta, rendezgette, takarított, csinosított.

Sosem voltam nyaralni a szüleimmel. Nyaranta odaadtak az anyai nagyszüleimhez, akik kibéreltek egy házat a hegyekben. Vasárnaponként anyám egyedül jött meglátogatni a nagyszüleimnél és mindig mondta, hogy üdvözlöl az apám. Egyetlen olyan fényképünk sincsen, amin rajta lennénk mind a

hárman valami nyaralóhelyen. Nem engedhettük meg magunknak, hogy elmenjünk együtt nyaralni. Nem volt rá pénz.

A pénz... Láttam, hogy apám mindenkitől kölcsönt kér. Rokonoktól, barátoktól, szomszédoktól. Láttam őt megalázkodni és láttam, amikor megalázták. Hányszor volt olyan gyerekkoromban, hogy elmentünk egy barátjához, akit nem is ismertem, és nekem a konyhában kellett várnom. Jó esetben ott volt velem a feleség, amíg ő bement a másik szobába a barátjával, hogy „elintézzon valamit”. Az ismeretlen asszony általában megkérdezte, hogy kérek-e valamit, és én mindig azt mondtam, hogy nem kérek. Keveset beszéltem, mindig zavarban voltam és mindenki óriásnak tűnt. Azt hiszem, hogy valahol mélyen az apám is ugyanezt érezhette.

Mindenkitől pénzt kért, de tényleg mindenkitől. Még tőlem is, pedig én gyerek voltam. Egy nap bejött a szobámba, mert lázas voltam. Beteg voltam, de boldog is egyben, mert azt mondta az anyám, hogy azért vagyok lázas, mert nővök, és mire lemegy a lázam, már meg is nőtem.

„Tudod, papa, hogy mire meggyógyulok, már meg is nőtem? És akkora leszek, mint te?”

„Persze, még nálam is nagyobb leszel.”

Mielőtt kiment a szobámból, felkapta a perselyemet, egy piros vízilovat. Azt mondta, hogy berakja a pénzt a bankba. Azt mondta, hogy többet fogok visszakapni, amikor visszakérem.

Idővel aztán rájöttem, hogy mi van a perselyemmel: úgy éreztem, hogy rászedtek és becsaptak. Hamar megtanultam, hogy ne nagyon bízzak a felnőttekben, ami belső bizonytalansággal töltött el, úgyhogy kénytelen voltam erősnek mutatni magam. Nem volt a környezetemben olyan erős egyéniség, aki mellett biztonságban érezhettem volna magam, olyan, aki majd megvéd. Sokan vannak olyanok, akik ha felcseperednek, rájönnek, hogy az a nagy ember, aki az apjuk, nem is olyan hatalmas. Én erre már gyerekkoromban rájöttem. Mint mindenki, én is szerettem volna azt hinni, hogy legyőzhetetlen az apám, de ez nem sokáig jött össze.

Apám egyfolytában dolgozott. Emlékszem, hogy aludt el az asztalnál a híradó alatt. Lassan előrecsuklott a feje, aztán hirtelen összerázkódott, fölkapta a fejét, és felébredt. Körülnézett, mert nem tudta, hogy hol van és hogy anyám meg én láttuk-e, hogy mit csinált. Közben úgy mozgott a szája, mintha evett volna. Úgy csinált, mint egy tehén. Figyeltem és láttam, hogy csúszik a feje lassan lefelé, és vártam, hogy mikor esik le teljesen, hogy aztán fölkapja. És nevettem. Amikor rájött, hogy nézem, és hogy láttam az egészet, elnevette magát és rám kacsintott. Én meg boldog voltam. Amikor rám kacsintott, különösen, amikor úgy csinálta, hogy anyám ne vegye észre, úgy éreztem, hogy cinkostársak vagyunk, hogy közel kerültünk egymáshoz, hogy ez valami férfidolog. Megpróbáltam én is odakacsintani rá, de nem tudtam, hogy kell, ezért becsuktam mind a két szememet. Máskor csak az egyik szememet csuktam be, úgy, hogy lefogtam az egyik ujjammal. Ilyen-

kor mindig azt hittem, hogy egy új, egy bizalmasabb barátság kezdődik közöttünk. Hogy elkezd végre játszani velem egy kicsit, és magával visz. Annyira örültem, hogy előre-hátra kalimpáltam a lábammal a széken. Szinte úsztam a boldogságban. De a cinkosságnak ezzel vége is volt. Evés után felállt, hogy elintézzon valami apróságot vagy visszamenjen dolgozni. Kicsi voltam és nem értettem az egészet, azt gondoltam, hogy nem akar, hogy nem kíván velem lenni.

Arra irányuló próbálkozásaim, hogy magamra irányítsam a figyelmét és elnyerjem a szeretetét, sorra kudarcot vallottak. Anyámmal sikerült, de vele nem. Amikor mondtam valami vicceset, anyám nevetett, megdicsért, átölelt, és ettől úgy éreztem, hogy hatalmam van fölötte: meg tudom változtatni a hangulatát, meg tudom nevetetni. Őrá nagy hatással voltam. Apámra viszont nem. Nem tudtam elérni, hogy megszeressen.

Tökéletesen emlékszem néhány szép dologra, amit értem tett és velem csinált. Ilyen volt, amikor anyám kórházba került egy kisebb műtét miatt, és a nagymamám odaköltözött hozzánk, hogy segítsen nekünk. Nagymama az én szobámban aludt, én meg vele aludtam a nagyágyban. Azokban a napokban reggelente, mielőtt lement a bárba dolgozni, csinált nekem reggelire vaníliás pudingot. Még arra is emlékszem, hogy volt megterítve az asztal.

Ilyen volt az a szombat este is, amikor én, ő és anyám elmentünk egy pizzériába vacsorázni. Ez volt az első alkalom, hogy vacsorázni mentem velük. Anyám megkérdezte: „És hétfőn, amikor jön a vízszámlás a pénzért, mit fogunk csinálni?”

„Nem tudom, majd holnap kitaláljuk” – válaszolta.

A pizzériába menet apám a nyakába vett. Mindenre tökéletesen emlékszem. Először megfogta a karomat, felemelt, aztán megfogta a bokámat, én meg a fejére tettem a kezemet, és belekapaszkodtam a hajába. Még mindig érzem a nyakát, ahogy ott van a lábam között. Óriás voltam. Addig sohasem éreztem a szívemet ilyen magasságokban. Nem tudom, mi történt vele aznap este, de olyan volt, mint egy igazi apa. Ő vágta fel nekem a pizzát. Egyetlenegyszer egész életében. Barátságos volt, nevetett a poénjaimon. Anyám is nevetett. Akkor este boldog család voltunk. Különösen ő. Lehet, hogy az az ember, akit akkor este láttam, volt az én igazi apám. Lehet, hogy ilyen ember lehetett volna, ha nincs az a sok problémája.

Amikor hazafelé mentünk, az autóban, ahogy ott álltam mögöttük a két ülés között, azt szerettem volna, ha soha nem ér véget az este. Meg is kérdeztem: „Ugye fent maradhatok még egy kicsit veletek, ha hazaérünk?”. De aztán még ott az autóban elaludtam.

A másnap reggel már minden olyan volt, mint máskor szokott lenni. Vasárnap volt. Anyám a konyhában, apám a bárban rendezkedett.

„Ma este is elmegyünk pizzát enni?”

„Nem, ma este itthon maradunk.”